

Olga

Lossky

prevedel
Sergej Valijev

REVOLUCIJA SVEC

OLGA LOSSKY
**REVOLUCIJA
SVEČ**

*Prevedel
Sergej Valijev*

Družina
2023

Spremna beseda

Pavle Rak

Pomlad. Vse naokoli je svetlo, toplo, mirno. Umirilo se je tudi morje, ki je še pred kratkim valovalo in šumelo. Sveta gora Atos se pripravlja na veliko noč. Še dober teden kesanja, a predvsem pozivov k budnosti (kesanje je bila glavna tema štirideset dni, zdaj, v velikem tednu, pa v ospredje prihaja pričakovanje Ženina Kristusa, čigar »prihoda v polnoč« ne smemo »prespati«). Če smo se pokesali, se od znotraj očistili, se »oblekli v poročno obleko«, bomo dočakali vstalega Kristusa. Polja okoli so že popolnoma pripravljena. Travniki, obilno posuti z rumenimi in belimi marjeticami in krvavimi maki, ga že zdavnaj čakajo. Travniki so se oblekli v najlepše, kar jim je Bog daroval: sveža zelena buhti na soncu, prežeta z zlato rumeno. So kakor kraljevski plašč, pripravljen za Kralja vesoljnega miru in ljubezni. Mlade čebele plešejo okoli panjev, naznanjajo radost. Že živijo v radosti novega dne.

In ljudje? Seveda se tudi atoški menihi pripravljajo na praznik. Sedaj je še vse utišano, upočasnjeno, kljub zunanji svetlobi še polno senc. Tudi moj sosed, ikonopisec, molči. Njegov čopič te dni miruje, saj tudi vstajenjske ikone ne morejo biti naslikane, če v srcu še ni bilo vstajenja. Tega bo prinesel šele konec naslednjega, velikega tedna. Vendar z ljudmi ni tako preprosto, kot je to s čebelami in travniki. Sence med ljudmi niso samo začasne sence bogoslužnih besedil, ki nas najprej uvajajo v trpljenje, da bi nam potem razkrile prešerno svetlobo vesoljnega veselja. Med ljudmi so tudi druge sence. Nekaj sto kilometrov severneje vse gori, gori v mračnem ognju vojne in sovraštva. Plamen pekla se je razvnel prav na začetku velikonočnega posta, ravno takrat, ko naj bi bilo to nemogoče. Pred kratkim smo obhajali nedeljo odpuščanja, ko naj bi v cerkvah vsi vsem odpustili, vse, kar nas je pestilo in gnetlo celo grešno leto. Čisti naj bi vstopili v »čisti«¹ ponedeljek in ves »čisti« teden, zaznamovan z lastnim kesanjem vsakega izmed nas. – Pa je treščilo kot strela z jasnega. Množični napad na velikansko državo, na njena mesta in vasi, stanovanjske soseske, letališča, elektrarne (tudi jedrske). Med ljudmi ne plešejo mlade čebele, ampak demoni razdejanja in sam njihov poveljnik Satan. Njegovi varovanci niso žejni krvi Vstalega, ampak krvi sokristjanov, sobratov, do nedavnega sodržavljanov. Sedaj samo še sovražnikov. Namesto kesanja in sprave – strelj v tilnik, rakete v spalne soseske, brce v glavo še živih ali že ubitih. Pa še gosonice tankov, da ostanke zravnajo z zemljo. Tako je, kot da podoživljamo dogodke iz romana, h kateremu bom napisal spremno besedo. Kakor da se »revolucija sveč« še ni končala.

To besedilo pišem vznemirjen in žalosten, zavedajoč se, da ga bo marsikateri bralec dobil v roke, ko bo nesrečna

1 V vzhodni Cerkvi se postni čas začne na ponedeljek, ki se imenuje »čisti« in ga navzven zaznamuje najstrožji post. Isto poimenovanje ima ves teden, ki mu sledi. (op. ur.)

vojna v Ukrajini že zdavnaj končana. Vendar, na žalost, ta uvod v roman o dogodkih izpred sto let ne bo nikoli zastarel, vse dokler bomo živeli v človeški zgodovini, dokler se ne bomo odprli za mir in radost osmega dne stvarjenja. Ko ga pišem, se njegova žalostna aktualnost ostro čuti, vendar bomo tudi sicer v zgodovini težko našli čas brez vojn, brez sovraštev, brez grozot. S tega zornega kota je roman Olge Lossky roman o vedno sedanjem času človeštva. O času, ko čakamo Vstalega, ko ikonopisci slikajo ikono vstajenja na deskah, verniki pa v svojih srcih, a namesto Vstalega lahko vsak trenutek pričakamo tudi morilce. Vse dokler smo v tem svetu in tem človeškem času, smo neločljivo povezani: svetniki, ikonopisci, dobrotniki, zmedenci, barabe in zločinci. Prepletena sta svetloba in mrak, pekel in vstajenje.

Torej, *Revolucija sveč* Olge Lossky. Roman, posvečen surovim časom revolucije. Zajema, pravzaprav, obdobje dveh ruskih revolucij: februarske, kaotično socialdemokratske, in oktobrske, boljševiske, radikalne v vseh pogledih. Pripovedovanje o zmedenih ljudeh, ki se v dogajanjih s težavo ali nikakor ne znajdejo, ki v splošnem požaru izgubijo ne le tisto, kar so mislili, da so imeli, pa naj bo to veliko ali bore malo, ampak še življenje samo, ki je bilo res njihovo, enkratno življenje. Ali pa, gledano z drugega, večnega zornega kota, *Revolucija sveč* je pripovedovanje o nastajanju in nadaljnji usodi ikone vstajenja, ikone, ki je »glavni junak« romana, ki pred požigom še sama »vstane od mrtvih« in bo živela še naprej. Zgodovina in brezčasnost, dve pripovedni in časovni liniji, ki se prepletata vso knjigo in se končno zlijeta v drugi svet, v katerem je samo še ikona – vse drugo izgubi pomen.

Vendar pustimo bralcu, da sam doživi in podoživi opisano v romanu. Ne nameravam ga obnavljati. Tukaj želim samo dodati to, česar v romanu ni, vsaj eksplicitno ne, a

bi lahko bilo za nekoga, ki rusko zgodovino manj pozna, pomembno za razumevanje besedila in konteksta.

Tretjega leta prve svetovne vojne se je močno čutilo, da je ruska država izčrpana. Težave na fronti niso bile edine težave, ki so jo pestile. Nekatere težave so bile prisotne že zdavnaj, dobro polovico devetnajstega stoletja. Govorimo o razslojenosti družbe, bedi nižjih slojev, neučinkoviti in zajedavski birokraciji ... Vseh teh težav se je zavedal velik del ruske inteligence, nagnjen k reformam, da ne govorimo o profesionalnih revolucionarjih, ki so te težave napihovali in jih videli kot priložnost zase. Celo v najbolj konservativni ustanovi, v Cerkvi, je bilo čutiti željo po spremembah, in to ne le spremembah v cerkveni organizaciji. Neredki kristjani, predvsem laiki, pa tudi del nižjega klera, so na ta ali oni način podpirali obubožane delavce in kmete. A sedaj, po februarški revoluciji, je zares vrelo. Vse od dume (parlamenta) pa do zakotnih vasi se je čutil nemir, predvsem socialni, poleg tega pa še povsem politični. Mnoge stranke in gibanja so v vojni čutili priložnost, da uresničijo svoje sanje, da pridejo na oblast. In je počilo. Februarja so oblast prevzeli socialdemokrati, Aleksander Kerenski je za zgodovino ostal njihov najvidnejši predstavnik. Car Nikolaj II. se je odpovedal prestolu in začeli so se neskončni manevri in prerivanja med različnimi antimonarhističnimi in revolucionarnimi gibanji. Vendar se vsaj na zunaj življenje ni bistveno spremenilo. Rusija ni izstopila iz vojne, vse državne ustanove so ostale na mestu in celo delovale, sicer nikakor ne dobro ali vsaj zadovoljivo, toda za silo so delovale. Vendar so bile okoliščine take, da se kolo revolucije, ko je bilo enkrat spravljeno v tek, ni moglo več ustaviti. Pod seboj je poteptalo februarško revolucijo, ki jo danes pomnijo samo še zgodovinarji. Manjša, a

Nedelja

13

Radost je preplavljala srce očeta Grigorija, še preden se je zbudil. Ta nedelja bo čudovita, se je vnaprej veselil v zadnji vijugi spanca. Najprej zato, ker bodo, kot vsako nedeljo, slavili Kristusovo vstajenje. Vsaka nedeljska zora s svojo prosojnostjo barv, razlitih kakor z dolgimi potezami čopiča, je v njem priklicala spomin na svit novega človeštva, ko se je nekje v daljni Judeji neki človek iztrgal smrti. Oče Grigorij je pomislil na besede apostola Pavla: »Nočemo pa, bratje, da ne bi vi ničesar vedeli o tem, kako je s tistimi, ki so zaspali, tako da se ne boste vdajali žalosti kakor drugi, ki nimajo upanja.«⁵⁸ Oče Grigorij je vsako nedeljo še posebej prosil za svojega očeta, čigar navzočnost je živo čutil. »Nakloni mu, Bog, svoje vstajenje,« je šepetal v duhu, ki je bil še vedno ujet v spancu.

58 1 Tes 4,13.

Danes pa je bila še bolj posebna nedelja: obhajali so spomin svetega Gregorja Palamasa,⁵⁹ novega zavetnika, ki mu ga je batjuška določil ob njegovem postrizenju. Obljubil mu je češčenje, glede katerega si je rad dejal, da je postalo resnično prijateljstvo. Da, sveti Gregor mu je bil domač, kot je mogel biti batjuška, nenehno je bil ob njegovi strani in ga podpiral sredi tisoč banalnosti njegovega meniškega življenja.

In danes, na njegov god in na dan vstajenja, bo oče Gregorij nanesel zadnjo svetlobo na dokončano ikono. Z nekaj dotiki bele bo oplazil že zdaj svetlečo Kristusovo tuniko. Nocoj bo ikona končana.

Velik vozal njegovega življenja se je razvozlaval. Odgovor upornemu mladeniču, ki je nekdanj premerjal ikonostas z izzivajočim pogledom in si govoril, da bi ga bil tudi sam sposoben naslikati. Zdaj v njegovem duhu ni obstajal več niti kanček minulih senc in ta nedeljska zarja je bila videti kot preludij dneva brez somraka.

*

Nadežda Ignatjevna je razporedila krožnike po mizi. Vrata je prekrila z veliko belo rjuho, ki si jo je izposodila iz zadnje košare perila. Jurka ni opazil, da so prodali mizo iz hrastovega lesa. Krožniki so bili iz različnih kompletov, ker so se številni razbili, tako da so ji ostali le štirje iz iste serije, porcelanasti, ki sta jih dobila ob poroki. Preostanek je bil napaberkovan, kjer so mogli. Ko je porabila ves kup, se je Nadežda Ignatjevna zavedela, da ji manjka en pogrnjek. Tja je prestavila skodelo, ki jo je namenila sebi, če ji bo strežba pustila čas, da bo jedla.

59 Eden največjih bizantinskih teologov, ok. 1296–1357/59.

Otroci, ki so kričali po salonu, ji niso olajšali naloge. K sreči se je Vera lotila zelenjave za boršč.⁶⁰ Toda Marinka, ta goska je ostala tam, naslonjena na steno, in poslušala Borisovo dvorjenje. Nadežda Ignatjevna ju je nenehno podila, da bi storila konec njenemu afnanju, češ da sta ji na poti.

»Pojdite, je že skoraj čas za v cerkev,« je zaklicala vsem in nikomur.

Sonja je izkoristila vojakovo nepozornost in v iskanju sladkarij prebrskala njegovo sivo torbo, a je ostala pri svoji lakoti.

Nadežda Ignatjevna je poskušala ne izgubiti živcev. Nedelja je bila. In tako lep dan! Kakšno praznovanje bo to, ko se vrnejo od maše! Počutila se je kot ob veliki noči, pripravljena, da ob prvem udarcu zvona oznani: »Kristus je vstal!« Tako bo, kot na njun poročni dan, na Jurkov krstni dan, ali pa še bolje. Kajti nekaj običajnega je bilo praznovati rojstvo, toda vstajenje sina, ki so ga imeli za izgubljenega – kakšno neznansko veselje!

Ko je bilo lupljenje za boršč pri kraju, je Nadežda Ignatjevna vse poslala v samostan pod Verinim vodstvom, da bi lahko v miru končala pripravo. S kuhinjskega okna je opazovala razgrajajočo vrsto, ki se je polastila dvorišča. Boris, ki so mu posodili pretesna civilna oblačila in je bil videti, kot da ga bo v Goškovi srajci razneslo, je ponudil roko Marinki. Ta mužik se je nosil kot meščan! Na koncu spreveda sta se vlekla Goška in Kostik, ki sta navadno polovico nedeljskega bogoslužja prebila na stopnicah pred cerkvijo, kjer sta razpravljala s tovariši iz tovarne in čakala, da bodo ženske k svojim pobožnostim pristavile zaključni amen.

60 Juha iz rdeče pese, znana narodni kuhinji narodov širom vzhodne Evrope.

Nadežda Ignatjevna se je podvizala, da bi čim manj zamudila. Nikogar ni pustila ob sebi, niti Sonje, saj je potrebovala samoto in mir, da bi lahko okušala svojo srečo. V štedilnik je natrpala polena in nanj postavila kotel, v katerem je plavala zelenjava. V njihovi lopi ni več ostalo veliko polen, komaj vrsta, ki pa ni segala niti do zida. Niso še obnovili zaloge za prihodnjo zimo in so živeli od zalog prejšnjega leta. Cene drv so jeseni eksplodirale in zaenkrat je bilo bolje ne misliti na nakup kubika polen. Nadežda Ignatjevna je z živčno gesto odgnala to misel kot nadležno muho. Skrbi bodo za ponedeljek.

Ana Grigorjevna, sosedka, ji je bila pripravljena posoditi eleganten šopek rož iz blaga, ki ga je postavila v vazo, na sredino mize. Skoraj je dajal vtis resničnih marjetic.

Odnesele je zmešnjavo žimnic, letakov in oblek, ki so se motale po osrednji sobi, in jih nakopičila v spalnici, kamor kmalu ni mogel vstopiti nihče. Toda dnevna soba je bila svobodna.

Nadeždo Ignatjevno je skrbelo vprašanje sedežev. Tudi če bi vzela Sonjo na kolena in bi se ona usedla na kovček, bi ji manjkala dva. Ni si mogla spodobno izposoditi stolov od Ane Grigorjevne, ne da bi razkrila, da se tu pripravlja praznovanje. Mali šopek rož iz blaga bi še lahko veljal za preprosto skrb za okrasitev ob Jurkovem obisku, toda potreba po stolih bi razkrila, da bo družba številna. Nadežda Ignatjevna bi bila tedaj prisiljena povabiti sosede in nikakor ne bi imela dovolj mesa za vse. Treba je bilo najti drugačno rešitev.

Nadežda Ignatjevna se je spustila na dvorišče in v iskanju velikih štorov pobrskala po lopi. Našla je enega čisto udobnega. Bil je prav iz zaloge drv spodnjih sosedov. Nadežda Ignatjevna je skomignila z rameni. Danes ga ne bosta potrebovala in ne bosta opazila, da si ga je izposodila. Še nocoj ga bo vrnila na svoje mesto.

Olga Lossky
REVOLUCIJA SVEČ

Naslov izvirnika:
La Révolution des cierges

© Éditions: GALLIMARD, Paris, 2010
© za slovensko izdajo: Družina d. o. o., 2023

Prevod: Sergej Valijev
Spremna beseda: Pavle Rak
Urednica: dr. Tina Osterman
Jezikovni pregled: Tjaša Rozman
Ilustracija na naslovnici: Saraja Cesarini
Oblikovnje naslovnice: Lucija Jerman
Grafična priprava: Melita Rak
Izdala in založila: Družina d. o. o.
Za založbo: Tone Rode
Natis: Tiskano v Sloveniji
Naklada: 500 izvodov
Ljubljana 2023

Knjižno delo je izšlo v okviru knjižnega programa, ki ga sofinancira Javna agencija za knjigo Republike Slovenije v letu 2022.

Cet ouvrage a bénéficié du soutien des Programmes d'aide à la publication de l'Institut français. / Izdano s podporo za pomoč pri izdaji knjig, ki ga izvaja Francoski inštitut.

Več informacij o knjigah založbe Družina najdete na:
www.druzina.si

